

६७ पराशरः शाक्त्यः। अग्निः। द्विपदा विराट्।

वनेषु जायुर्मर्तेषु मित्रो वृणीते श्रुष्टिं राजेवाजुर्यम्॥ १.०६७.०१

क्षेमो न साधुः क्रतुर्न भद्रो भुवत्स्वाधीर्होता हव्यवाट्॥ १.०६७.०२

वनेषु- अरण्येषु। जायुः- जायमानः। मर्तेषु- मनुष्येषु। मित्रः- सखा। राजा- नृपः। अजुर्य- दृढाङ्गं वीरमिव। श्रुष्टिम्- वेगवन्तमुपासकम्। वृणीते। क्षेमः- क्षेमकरः। न साधुः- सदिव। भद्रः- अभ्युदयात्मकः। क्रतुर्न- सङ्कल्प इव। आधिभौतिकोग्निरध्यात्माग्निरिव राजत इति भावः। स्वाधीः- शोभनधारणासंपन्नः। होता- द्योतनशक्तीनामाह्वता। हव्यवाट्- देवार्थमुपासकदत्तध्यानभावनापुरोडाशादिहव्यप्रापकः॥१॥२॥

हस्ते दधानो नृम्णा विश्वान्यमे देवान्धाद्गुहा निषीदन्॥ १.०६७.०३

विदन्तीमत्र नरो धियंघा हृदा यत्तष्टान्मन्त्राँ अशंसन्॥ १.०६७.०४

विश्वानि- सर्वाणि। नृम्णा- नेतृत्वानि। हस्ते- बाह्वोः। दधानः- धारयति। अमे- वृत्रभये सति। गुहा- हृदयगुहायाम्। निषीदन्- उपविश्य। देवान्- द्योतनशक्तीः। धात्- अस्थापयत्। यत्- यदा। हृदा- चिदाकाशलीनहृदयेन। तष्टान्- सृष्टान्। मन्त्रान्। अशंसन्- अस्तुवन्। तदा। धियंघाः- धारणाधराः। नरः- उपासकाः। अत्र। ईम्- एनमग्निम्। विदन्ति- लभन्ते॥३॥४॥

अजो न क्षां दाधार पृथिवीं तस्तम्भ द्यां मन्त्रेभिः सत्यैः॥ १.०६७.०५

प्रिया पदानि पश्वो नि पाहि विश्वायुरग्ने गुहा गुहं गाः॥ १.०६७.०६

अजो न- जन्मरहितो विष्णुरिव। क्षाम्- सर्वसहाम्। पृथिवीम्- भूमिम्। दाधार। द्याम्- दिवम्। सत्यैः- परमार्थसत्यप्रापकैः साधनभूतसत्यैः। मन्त्रेभिः- मन्त्रैः। तस्तम्भ- अस्तम्भात्। पश्वः-

पश्यतः साक्षिण इति भावः । आत्मनः । प्रिया पदानि- प्रियाः गोचरभूमिकाः । नि- नितराम् । पाहि-
रक्ष । अग्ने- सर्वभूतहितक्रतो । गुहा गुहम्- गुहाया गुहाम् । चित्ते सूक्ष्मातिसूक्ष्मस्थानम् । गाः-
आविश ॥५॥६॥

य ई चिकेत गुहा भवन्तमा यः ससाद धारामृतस्य ॥ १.०६७.०७

वि ये चृतन्त्यृता सपन्त आदिद्वसूनि प्र ववाचास्मै ॥ १.०६७.०८

यः । ईम्- एनम् । गुहा भवन्तम्- हृद्गुहायामवस्थितम् । चिकेत- वेद । कित ज्ञाने । ऋतस्य-
प्रकृतिनियतेः । धाराम्- प्रवाहम् । यः । आ ससाद- उपास्ते । ये । ऋता- प्रकृतिनियतीः । सपन्तः-
स्पृशन्तः । वि- विशेषेण । चृतन्ति- कर्म ग्रथन्ति । चृती हिंसाग्रन्थनयोः । आदित्-
ऋतस्पर्शानन्तरम् । अस्मै- ऋतस्पर्शसमूहाय । प्र- प्रकर्षेण । वसूनि- अध्यात्मसंपदः । ववाच-
उपदिशति ॥७॥८॥

वि यो वीरुत्सु रोधन्महित्वोत प्रजा उत प्रसूष्वन्तः ॥ १.०६७.०९

चित्तिरपां दमे विश्वायुः सद्मेव धीराः सम्माय चक्रुः ॥ १.०६७.१०

सोम एव वीरुधां महिमा । रस एव तदुपलब्धिस्थानभूतकोशमहिमा । वि- विशेषेण । रोधत्-
रुणद्धि । यस्मिन् यस्मिन् कोशे रसोस्ति तस्मिन् तस्मिन् कोशे उपासकस्य तदुपलब्ध्यर्थं रसं
रुणद्धि । उत- अपि च । प्रजाः- विशः प्रति । रसं प्रवाहयति । उत- अपि च । प्रसूषु-
प्रकर्षनिष्पादितेषु रसेषु । अन्तः । अस्ति । अपाम्- उदकानाम् । दमे- गर्भे । चित्तिः- प्रज्ञापकः ।
विश्वायुः- विश्वप्राणः । सद्मेव- अस्माकं गृहमिव निवासभूतः । धीराः- धारणावन्तः । सम्माय- तं
संमान्य । चक्रुः- शोभनकर्म चक्रुः । सर्वभूतहितक्रत्वनुस्यूतकर्माण्येव चक्रुरिति भावः ॥९॥१०॥

Dr. Rangaraj